

DADES DEL PROJECTE

Les fonts online, un recurs essencial per a recerques en Història de l'Àfrica.

Coordinador: Gustau Nerín Abad

Altres professors: Celeste Muñoz Martínez, Albert Farré Ventura i Jordi Guixé Coromines

RESUM I DESCRIPTORS

2.1. Resum

El projecte va dissenyar-se a partir de detectar que els alumnes tenien un coneixement molt escàs de les fonts primàries disponibles, online, un tema cada cop més necessari i que prenia encara més importància en temps de pandèmia i de tancament d'arxius i hemeroteques. El projecte consistia en fer 4 classes de 180 minuts en què es volien explicar els principals recursos online que podien usar els alumnes per fer investigacions (Google Books, hemeroteques, arxius fotogràfics, grans arxius online, bioko.net...). A partir d'aquestes pràctiques els alumnes havien de realitzar un informe de fonts sobre aquests materials. El projecte no s'ha pogut desenvolupar com estava previst degut al context de pandèmia. Totes les pràctiques s'han hagut de realitzar online, el que ha limitat les possibilitats d'aquest ensenyament, que era bàsicament pràctic. Tots els alumnes que han respost l'enquesta final han coincidit que el projecte hauria millorat amb pràctiques presencials. Dels 10 indicadors proposats per a la recerca, un no ha resultat determinant i 9 han sortit clarament positius. Per tant, considerem que el projecte ha estat satisfactori però que hauria de fer-se de nou amb pràctiques presencials per veure el seu impacte real en circumstàncies normals. Per això s'ha previst la demanda d'una ampliació del projecte.

2.2. Descriptors

- Línies d'innovació vinculades: PLE, Pràcticum, TFG
- Paraules clau: Recursos online, preparació a l'activitat professional, història de l'Àfrica, fonts primàries

3) MANCANCES DETECTADES

3.1. Relatives al context d'aplicació de la primera fase del projecte d'innovació

Davant la pandèmia les pràctiques es van haver de realitzar virtualment. Per a properes ocasions s'ha pensat en organitzar grups d'aprenentatge entre iguals.

3.2. Mancances detectades en el sistema docent per a aplicar el projecte

En els darrers anys s'ha observat un dèficit de coneixement dels recursos disponibles online, però també en l'ús de fonts primàries, una pràctica bàsica per a qualsevol que vulgui exercir com a historiador. En les tutories els estudiants repetidament exposaven aquests fets, a vegades com a suggeriment o fins i tot com a queixa.

Molts alumnes no eren conscients de les seves deficiències en aquest camp. De fet, a l'avaluació final, un 54,5% dels alumnes van reconèixer que es pensaven que sabien usar les fonts online millor del que posteriorment van observar.

4) OBJECTIUS

El projecte s'ha centrat en el coneixement de fonts primàries online, aplicant-ho a la història de l'Àfrica, tot i que és un coneixement transversal que pot servir per a moltes d'altres matèries del grau.

Objectius generals:

- Fomentar la capacitat creativa i emprenedora dels alumnes, potenciant les seves capacitats de cercar nous coneixements.
- Fomentar la capacitat per triar fonts de forma crítica.

Objectius específics:

- Facilitar als alumnes del grau d'Història un contacte amb fonts primàries.
- Millorar el coneixement entre els alumnes de les fonts online.
- Mostrar als alumnes les possibilitats de la recerca en Història d'Àfrica encara que no hi hagi recursos per desplaçar-se a cercar fonts primàries.
- Mostrar, a través de les fonts online, les relacions entre l'Estat espanyol i l'Àfrica.
- Animar la recerca en el camp dels estudis africans.

4.1. Estratègia emprada

Convertir les pràctiques d'història de l'Àfrica en un camp en què els alumnes puguin aprendre coneixements bàsics sobre el tema. I mitjançant una tutorització rigorosa, convertir el treball de pràctiques en una oportunitat per fer aprenentatges transversals que no s'han fet al llarg del grau.

5) DESENVOLUPAMENT DE L'ACTUACIÓ

El projecte s'ha basat en la realització de diverses activitats: cinc pràctiques sobre diferents fonts primàries online que poden aportar dades per a la història de l'Àfrica. Una pràctica recopilativa. I un treball individual tutelat en que aquests coneixements s'han hagut de posar en pràctica per tal de preparar un informe de fonts.

S'han subministrat als alumnes 5 fulls de resum dels materials útils, un per a cada pràctica. També s'ha penjat al web un material per a explicar com s'havia de desenvolupar el treball de pràctiques. A més a més, s'ha recorregut a les tutories continuades per fer un seguiment de l'ensenyament. Per a l'avaluació s'han passat dos qüestionaris, al principi i al final del curs, i s'ha fet una anàlisi estadística de les notes.

No s'han modificat els objectius prevists, però ha calgut adaptar-los a la docència online, amb menor participació dels alumnes. A més a més, ha calgut explicar millor el tipus de treball requerits, perquè era un tipus de feina nova a la que els alumnes no estaven acostumats, i en alguns casos ha requerit moltes explicacions noves.

S'ha incorporat al professor Jordi Guixé, d'Història Contemporània, a la iniciativa, perquè ha mostrat interès per un projecte que considerava molt transversal i també de molta utilitat per a alumnes d'altres especialitats.

5.1. Problemes detectats pel que fa al ritme d'actuació

S'ha detectat una tendència dels alumnes en endarrerir molt els lliuraments, cosa que els provocava una acumulació de treball a la fi del curs.

5.2. Modificacions realitzades en les activitats previstes

- No s'ha pogut disposar de la base de dades *Parliamentary Papers*, de gran importància per a l'estudi de l'esclavatge. S'ha intentat suprimir aquesta part oferint informació sobre d'altres bases de dades útils per a l'Història de l'Àfrica com el PARES.
- S'ha hagut de transformar tot l'entorn d'aprenentatge per adaptar-lo a l'ensenyament online, però per a això s'ha hagut de reduir l'atenció personalitzada durant l'horari de pràctiques i substituir-ho per un reforç en les tutories.
- Per a properes edicions del projecte s'ha proposat fer un calendari més rígid per tal d'evitar que els alumnes es trobin amb massa acumulació de feina cap al final del semestre.
- Per als alumnes que han mostrat més problemes, s'ha pensat en fomentar grups d'aprenentatge entre iguals. El professor oferiria uns exercicis que caldria anar desenvolupant en grup, sigui de forma presencial o virtual.
- La manca de presencialitat ha dificultat l'atenció individualitzada als alumnes durant les pràctiques. S'ha optat per ampliar les tutories per poder fer un seguiment de cadascun dels treballs.
- El principal problema ha estat la dificultat dels alumnes per abordar un treball que està fora de les pràctiques clàssiques del que es fa al grau d'història. Vam decidir reforçar la tutorització i les instruccions per escrit sobre el treball. En qualsevol cas, hem decidit en properes edicions definir-lo, per evitar confusions, com un "informe de fonts" i millorar la seva descripció al web per evitar confusions.
- En alguns casos, hi ha alumnes que han presentat treballs que no s'adequaven al que s'havia sol·licitat i que fins i tot queien directament en el plagi. Es va decidir fer un seguiment estricte dels treballs, per evitar que alguns estudiants acabessin presentant com a propis treballs o recerques aliens.
- S'ha detectat un nivell molt diferent de control de les xarxes entre els alumnes. Per compensar-ho s'ha reforçat el procés de tutorització i en edicions futures s'ampliaran les possibilitats d'aprenentatge entre iguals.

6) AVALUACIÓ, RESULTATS I INTERPRETACIÓ

6.1. i 6.2. Avaluació

Instruments d'avaluació proposats per l'observació dels indicadors establerts:

1. Realització de dues enquestes: la primera es lliuraria abans de realitzar les pràctiques, per veure l'estat dels alumnes abans d'arribar i la segona en el moment del lliurament del treball de l'assignatura.
2. Anàlisi de les notes de les pràctiques i comparació amb les notes del conjunt de l'assignatura: nota mitjana, percentatge aprovats, percentatge d'abandonaments i percentatge d'excel·lents.
3. Suggeriments dels alumnes a través d'enquestes.
4. Debat sobre els resultats de l'activitat entre els professors implicats

Indicadors d'avaluació d'accés a les fonts:

1. Percentatge d'alumnes que tenen per la seva situació personal o laboral dificultats per accedir a fonts primàries que no siguin online. Un 29,6% dels alumnes van afirmar que no tenien disponibilitat d'accedir de forma llarga a arxius fora de Barcelona i un 48,8% van afirmar que no sempre podien. Tot junts fan un 78,4% d'alumnes que tenen dificultats per consultar fonts primàries presencials, és a dir, molt més del 10% previst com a indicador mínim. En aquest aspecte aquest indicador ha donat **resultat positiu**.
2. Percentatge d'alumnes que han vist com es complicava el seu accés a fonts pel coronavirus. Un 43,5% han afirmat que sí, i un 41,1% que una mica. És a dir, en total, un 84,6% han afirmat que el COVID els complicava l'accés a les fonts, molt més del 10% previst com a indicador mínim. En aquest aspecte aquest indicador ha donat **resultat positiu**.
3. Increment percentual d'alumnes que han emprat fonts primàries online, abans i després de la pràctica. Un 19% dels alumnes afirmaven no haver usat mai fonts primàries abans, i un 27% no haver-les usat mai en un treball de la facultat (havíem establert el llindar en 20%). Per tant, **també aquest indicador es pot considerar positiu**.
4. Increment percentual dels alumnes que coneixen cadascuna de les fonts estudiades. Només un 3,3% dels alumnes no coneixia Google Books. Però un 41,5 % no coneixia la Hemeroteca Digital Española, un 99,2% no coneixia Nuestra Guinea, un 97,6% no coneixia slavevoyages.org. Per tant el nombre d'alumnes que han après un nou recurs se situa molt per sobre del 30% previst. Aquest indicador, doncs, ha donat **resultat positiu**.
5. Percentatge d'alumnes que afirmen, a la fi de les pràctiques, que se'ls han obert nous horitzons de recerca. El 97% dels alumnes que han respost l'enquesta han declarat que sí, molt per sobre del 30% previst. Aquest indicador, doncs, ha donat **resultat positiu**.

INDICADORS DE VINCULACIÓ ALS ESTUDIS AFRICANS

6. Percentatge de treballs de pràctiques que vinculen la realitat africana i l'espanyola. El total de treballs que ha aconseguit aquest requisit era del 52%.

L'índex previst com satisfactori era el 25%. Per tant es pot considerar que aquest indicador dona un **resultat positiu**.

7. Percentatge d'estudiants que s'han plantejat la possibilitat de realitzar una recerca (TFG, TFM o tesi) en matèria africana. Respostes positives: un 27,3% al final del curs i un 17,6% abans de les pràctiques. Una diferència, doncs, del 9,7%, per sobre del 5% marcat com a satisfactori. Aquest indicador ha donat un **resultat positiu**.

INDICADORS DE SATISFACCIÓ

8. Nota que atorguen els alumnes a les pràctiques. A l'enquesta la nota mitjana resultant és un 8,27. Molt per sobre del 6,94 de satisfacció sobre la mitjana del grau de satisfacció amb les assignatures del grau. Per tant, aquest indicador ha donat un **resultat positiu**.
9. Nota que atorguen els alumnes a la tutorització de les pràctiques. Un 84,8% han manifestat la seva satisfacció (front a un 15,2% que no es mostren satisfets). Però per un error en l'enquesta no s'ha inclòs nota en aquest apartat, i per tant, no es pot fer la comparació prevista. Aquest indicador, doncs, **no ha resultat conclouent**.
10. Comparació entre la nota mitjana del curs i la nota mitjana del treball de pràctiques. La nota mitjana del treball de pràctiques s'ha situat en un 7,16. En canvi, la nota mitjana del curs ha estat de 6,71. Es considerava que el resultat seria positiu en cas que la nota mitjana del treball de pràctica fos superior al de la mitjana del curs. Per tant, considerem que el resultat d'**aquest indicador també ha estat positiu**.

Resum de l'anàlisi dels indicadors

Dels 10 indicadors presentats, 9 han resultat clarament positius i un no és determinant. Per tant podem considerar que globalment la iniciativa ha estat un èxit.

El procediment de recollida de dades

S'ha realitzat una enquesta al principi i una al final de les pràctiques i s'ha realitzat una avaluació en detall de les notes obtingudes, comparant-les amb les del grau i la de la resta de l'assignatura. A més a més, s'han recollit opinions dels alumnes i dels professors i s'han posat en comú entre tot l'equip docent.

Millores possibles en el sistema d'avaluació

L'avaluació la podem considerar satisfactòria, tot i que per la propera edició, o per a una ampliació del projecte es podrien millorar l'enquesta inicial i la final. Amb el temps, a més a més, es podria valorar el nombre d'alumnes que inicien TFG o TFM de matèria africana, però a dia d'avui les matrícules de TFG encara no estan tancades.

6.2. Resultats i interpretació

Els objectius plantejats s'han assolit, a desgrat que les classes s'han fet online i que això ha complicat el projecte, que havia estat dissenyada com una activitat eminentment pràctica.

S'ha aconseguit que la pràctica totalitat dels alumnes iniciï un procés de contacte amb les fonts primàries. A desgrat de la diferència de resultats, en conjunt es pot constatar un avenç notable del grup en aquest àmbit, i una millora en la seva formació en aquest àmbit, bàsic per a qualsevol historiador.

7) VALORACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

Els resultats mostren que aquest tipus de projecte és de gran validesa. Ara bé, potser caldria plantejar que aquest projecte transversal no recaigui obligatòriament en l'assignatura d'Història de l'Àfrica. Es podria plantejar que el treball amb fonts es faci en diferents assignatures obligatòries de la carrera.

Ens agradaria fer una ampliació del projecte per veure els resultats en aquesta activitat amb presencialitat. S'estudiarà la possibilitat de publicar algun article sobre aquesta experiència quan s'hagi acabat la segona edició

Tots els alumnes que han respost l'enquesta final han coincidit en què aquestes pràctiques han millorat el seu coneixement i ús de fonts històriques online. La nota mitja de valoració era un 8,27, molt elevada. A més a més, un 54,5% han reconegut que a l'inici de les pràctiques es pensaven que coneixien millor aquestes fonts del que realment les coneixien. El 97% argumentaven que se'ls havien obert nous horitzons de recerca; i un 78,8% assegurava que li seria d'utilitat per a d'altres assignatures.

Entre els alumnes que han lliurat treballs amb millor nota n'han sortit alguns que han expressat la seva voluntat de realitzar un TFG de temàtica africana. Pensem, doncs, que s'han obert noves vies de recerca per a alguns alumnes que podran optar pels estudis africans.